

גמרא:

והוינן בה: והא לית ליה לרבי מאיר את הכלל ש"מכלל לאו אתה שומע חן" ?

קתני במציעתא של המשנה:

קרבו, הקרבן, בקרבן שאוכל לך — אסור.

סתמא תנא "קרבן" — כרבי מאיר, דלא שני ליה בין "אימרא" לבין "כאימרא".

ופרכינן: אי רבי מאיר היא, תיקשי הא דקתני בדוגמא הנוספת: הקרבן שאוכל לך — אסור.

והתניא: מודים חכמים [רבי מאיר] לרבי יהודה, באומר הא קרבן, והא עולה, והא מנחה, והא הטאת שאוכל לך — שמותר, לפי שלא נדר זה אלא בחיי קרבן!

יג-ב ומשנינן: לא קשיא:

הא, שמודה רבי מאיר לרבי יהודה שמותר, מדובר בכגון דאמר זאת בשתי תבות "הא קרבן", ומהטעם שתבאר הגמרא בסמוך.

והא שנחשב הדבר שמתפיס בקרבן, בכגון דאמר זאת במילה אחת, "הקרבן", שמשמעותה היא "כקרבן".

ומבאר הגמרא: מאי טעמא האומר "הא קרבן" אין זה נדר? —

היות ובאומרו "הא קרבן" — ב"חיי קרבן", קאמר, ואין זה מתפיס בדבר הנדור.

ועתה באה הגמרא לבאר את מה דקתני בסיפא של משנתנו: "לקרבן לא אוכל לך" — רבי מאיר אסור.

והניחה הגמרא שמשמעות דבריו היא: לא קרבן יהא מה שלא אוכל לך, ומכלל דבריו אלו משמע "מה שאוכל לך" — יהיה קרבן.

מתניתין:

במשנה זו מתבאר יסוד חדש בנדרים, שאדם יכול לאסור על עצמו את איבריו, מלעשות בהם שימוש — כמו שהוא יכול לאסור על עצמו את השימוש בחפצים שלו.

כגון, לאסור על עצמו את פיו מלעשות בו שימוש של דיבור.

וכמו כן, הוא יכול לאסור על עצמו מלעשות שימוש באבריו כלפי חברו, כגון שיכול לאסור על עצמו את פיו, מלדבר בו עם חברו.

האומר לחבירו: "קונם פי מדבר עמך",

או האומר "קונם ידי עושה עמך",

או האומר "קונם רגלי מהלכת עמך" —

אסור לו לדבר עמו, או לעשות עמו או ללכת עמו.

ובגמרא למסקנה, יבואר, שאף על גב שאין אדם יכול לאסור על עצמו בנדר עשייה או פעולה, אלא רק יכול לאסור חפץ עליו, בכל זאת חל נדרו שלא ידבר עמו ולא יעשה עמו ולא יהלך עמו.

כי משנתנו מדברת שהוא אסור על עצמו את פיו, מלהשתמש בו לדבר עם חברו, או שאסור על עצמו את ידיו מלהשתמש בהם

עבור חברו, או שאסר על עצמו את רגליו מלהשתמש בהם להלך עמו.

שהשבועות חלות בין על דבר שיש בו ממש, ובין על דבר שאין בו ממש.

מה שאין בן בנדרים!

גמרא:

תחילה הניחה הגמרא, שכוונת משנתנו היא לומר שיכול האדם לאסור את עצמו בנדר מלדבר עם חברו, או לעשות עמו או להלך עמו.

שהנדר יכול לחול אך ורק על דבר שיש בו ממש. ולכן האומר "קונם שלא אדבר עמך", לא חל הנדר, כי אין לו דבר ממשי שיוכל לחול עליו. אבל אם אומר לו "קונם פי מלדבר עמך", חל הנדר על פיו, שהוא דבר שיש בו ממש.

ורמיניהו סתירה לכך, ממה ששינונו בתוספתא [נדרים פרק א, וכן במסכת שבועות כה א]:
יש חומר בשבועות מבנדרים, ויש חומר בנדרים מבשבועות.

וכיון שאין הנדרים חלים על דבר שאין בו ממש, הרי זה סתירה, לכאורה, למשנתנו, האומרת שיכול האדם לאסור את עצמו מלדבר או לעשות או ללכת!

ומבארת הברייתא שם: חומר בנדרים מבשבועות —

אמר רב יהודה: משנתנו מדברת באומר "יאסר פי — לדיבורי", "יאסרו ידי — למעשיהם", "יאסרו רגלי — להילוכי", שבכך הוא מטיל איסור חפצא על איברי גופו, שיהא הוא אסור להשתמש בהם.

שהנדרים חלין אפילו על המצוה, לבטל את קיומה כשם שהם חלים בדבר שהוא רשות.

ואיברי גופו הם דבר שיש בו ממש, והם נעשים כלפיו חפצא של איסור לענין הדברים שאסר אותם עליו.

כגון אדם האוסר על עצמו בקונם לשבת בסוכה — אסור לו לשבת בסוכה, על אף שהוא מבטל בכך מצות ישיבת סוכה.

דיקא נמי, דקתני במשנתנו "קונם פי מדבר עמך", שאוסר את פיו, שיש בו ממש, ולא קתני "קונם שאני מדבר עמך", שהוא דבר שאין בו ממש.

מה שאין בן בשבועות, שאינן חלות לבטל את המצוה. שהנשבע שלא לשבת בסוכה לא חלה שבועתו.

וחומר בשבועות מבנדרים —

הדרן עלך כל בנויי

פרק ואלו מותרים

מתניתין:

ואינו צריך התרה אפילו לא מדרבנן.

ואילו בחלקה השני, מבארת המשנה תקנת חכמים הנוהגת רק במקרים מסויימים, כגון בנודר הנאה מאשתו, שחייבו את המתפיס בדבר האסור להשאל על נדרו, מדרבנן. ועד שישאל עליו, הוא אסור בה מדרבנן כאילו חל הנדר.

החלק הראשון:

ואלו הם ה"נדרים" המותרין, שאין הדיבור בנוסח של נדר אסור את ה"נודר" כלל, כיון שהיתה התפסת הנדר בדבר האסור ולא בדבר הנודר –

האומר לחברו: **חולין שאוכל לך**.

ודין זה יתבאר בגמרא, לאיזה צורך השמיעתו המשנה.

או האומר לחברו: **כבשר חזיר שאוכל לך**.

או **כעבודת כוכבים** שאוכל לך.

או **כעורות** של בהמות, שהיו תקרובת לעבודה זרה, שהם **לבובין**.

והיינו, שהיו העורות מנוקבים כנגד לב

במשנה זו מתבאר היסוד – שאפשר להתפיס נדר רק ב"דבר הנודר" ולא ב"דבר האסור".

מקור הדין התבאר בפרק הקודם [בעמוד הקודם], מכפל הלשון "כי ידור נדר".⁽¹⁾

ונאמרו בראשונים כמה הגדרות ל"דבר הנודר".

יש המגדירים אותו שהוא דבר שקדושתו באה על ידי פיו של האדם ולא באה מאליה.⁽²⁾

ויש המגדירים אותו כדבר שיכול לבוא בנדר ונדבה, מבלי שיהיה חייב לעשותו. או אפילו אם הוא חייב לעשותו, אבל הוא בא מחמת נדרו או נדבתו.⁽³⁾

אבל המתפיס בדבר האסור מאליו, שהתורה אסרתו והוא לא בא כתוצאה מדיבור האדם, אין הנדר חל.⁽⁴⁾

משנתנו מתחלקת לשניים.

בחלקה הראשון היא מבארת את דין המתפיס נדרו בדבר האסור, שאינו חל כלל,

4. הרמב"ם בפרק א מנדרים הלכה א, וכן הר"ן בעמוד הבא, מבארים שכאשר אסר עליו אדם דבר כקרבן, משמעות דבריו היא: כשם שהקרבן נאסר על ידי נדר, כך ייאסר הדבר הזה על ידי נדר. ולכן, המתפיס בדבר האסור, לא חל נדרו, שהרי הדבר האסור לא נאסר מחמת נדר.

1. והרא"ש מבאר שלמאן דאמר דיברה תורה כלשון בני אדם, למדים מ"כי ידור נדר לה", מהמילה "לה", עד שידור בדבר הנודר לה'.

2. התוס' והרא"ש בעמוד הקודם.

3. הרמב"ם פרק א מנדרים הלכה יא.

האומר לאשתו "הרי את [אסורה] עלי כמו שאימא שלי אסורה עלי" — לא חל נדרו מן התורה, לפי שהתפיס בדבר האסור.

אך בכל זאת תיקנו חכמים שינהג כאילו חל הנדר, וישאל עליו.

וטעמו של דבר שהחמירו חכמים לתקן בנדר זה יותר משאר נדרים שהתפיסם בדבר האסור, לפי שרגיל אדם להדיר את אשתו כאשר הוא כועס עליה, ואם נתיר לו כשמתפיס בדבר האסור, הוא יבוא גם להתיר לעצמו כשיתפיס בדבר הנדור.

ועל אף שאין הנדר חל מן התורה אלא רק מדרבנן, בכל זאת החמירו בו, שבבואו

הבהמה, לפי שהיו עובדי העבודה זרה נוהגים לנקב את עור הבהמה בחייה כנגד לבה, ומוציאים משם את לב הבהמה, בעודה בחיים, כדי להקריבו לעבודה זרה.

ועורות אלו אסורים בהנאה, מחמת היותם עורות בהמות שהוקרבו כתקרובת עבודה זרה.

או כנבילות וטריפות, או כשקצים ורמשים.

או כחלת אהרן וכתרומתו (5) —

בכל אלו — מותר, היות והוא מתפיס בדבר האסור ולא בדבר הנדור.

החלק השני:

מהם בשעת זריקת הדם של הקרבן].
אך התוס' לעיל יב א, והרא"ש שם, כתבו שהתרומה או החלה אוסרים את התבואה או את העיסה מדין טבל עוד לפני שקרא עליהם שם תרומה או חלה, לפי שההימצאות של התרומה בתבואה או של החלה בעיסה, היא הטובלת את הכל עד שיפרישו ויבררו את התרומה או את החלה.

ונמצא, שהפרשת תרומה מהתבואה או נטילת חלה מן העיסה אינה אוסרת בקריאת השם את התרומה או את החלה, אלא אדרבה, קריאת השם רק מתירה את הטבל על ידי בירור התרומה האסורה או החלה האסורה ממנו.

ואם כן, אין קריאת שם תרומה או חלה נחשבת כ"דבר הנדור", אלא כדבר המברר את האיסור מתוך התערובת שהיה בתוכה, ולכן המתפיס בחלת אהרן ובתרומתו נחשב למתפיס בדבר האסור.

וכן כתבו המאירי והריטב"א, ואף הרשב"א הביא שיש מי שפירש כך.

ולפי זה, המתפיס בחזה ושוק נחשב למתפיס

5. בדברי רבותינו הראשונים יש כמה הסברים חלוקים, מדוע נחשבות תרומה וחלה לדבר האסור ולא לדבר הנדור, על אף שהשם של התרומה והחלה חל עליהן על ידי דיבור האדם, ובכך הן נאסרות באכילה לזרים.

לדעת הרמב"ם והנימוקי יוסף, טעמו של דבר הוא מחמת שאין התרומה והחלה באות בנדר ובנדבה, לעומת קרבן, שהוא דבר הבא בנדר ובנדבה.

ואילו הראב"ד בהשגותיו, וכן הרשב"א, מבארים שאין איסור אכילת התרומה והחלה לזרים נובע מקריאת השם עליהן בדומה לקרבן, אלא רק מחמת היותן נכסי כהן. וראיה לדבר, שהן מותרות באכילה אפילו למקנת כספו של כהן, על אף שאינם כהנים.

ולפי זה גם לא יתכן להתפיס נדר בחזה ושוק הניתן לכהנים מזבחי השלמים, לפי שגם חזה ושוק נאכלים למקנת כספו של כהן, והרי הם דבר האסור לאכילת זרים מחמת היותם נכסי כהן, ולא מחמת היותם דבר הנדור [וקדושת הקרבן שהיתה בהם, שהיא דבר הנדור, ירדה

והוינן בה: מני מתניתין?

אי רבי מאיר היא — הא לית ליה לרבי מאיר את הכלל ש"מכלל לאו אתה שומע א-ד הן!

ואלא שמא תאמר, משנתנו בשיטת רבי יהודה היא —

אי אפשר לומר כך, כי אם כן היינו רישא! הרי נשנו כבר הדברים האלה במשנה בפרק הקודם [י בן], "לחולין שאוכל לך — הרי זה נדר בקרבן", ולמה היה צריך כאן התנא לחזור ולשנות שוב את דברי רבי יהודה אלו.

ומשנינן: אידי, אגב דקתני במשנתנו כבשר חזיר, כעבודת כוכבים, מותר, מפני שאינו מתפיס בדבר הנדור, להכי קתני גם דין האומר חולין.

רבינא אמר תירוץ אחר לשם מה שנה התנא כאן "חולין" —

לפי שהתכוון התנא לחדש שאין כאן צורך להשאל על הנדר כמו שצריך להשאל עליו בסיפא, והכי קתני:

ואלו מותרין לגמרי כחולין, ואינם צריכים

להשאל על נדרו, לא יהיו פותחים לו פתח בכבוד אמו, לשאול אותו "אילו היית יודע שהתפסה באמך אינה לכבודה לא היית נודר", וכמו שמחמירים שלא להזדקק לפתח של כבוד אבא ואמא בנדר דאורייתא.

אלא, יהיו פותחין לו פתח ממקום אחר, דהיינו, ימצאו סיבה אחרת לתלות בה, שאילו היה יודע אותה הוא לא היה נודר — כדי להתיר את נדרו.

וכל עוד לא נשאל על נדרו, היא אסורה עליו, כדי שלא יקל ראשו לכך.

גמרא:

מדייקת הגמרא מלשון משנתנו, שפתחה ואמרה "ואלו מותרים — חולין שאוכל לך", שהוא דבר שאין בו כל חידוש, ובהכרח שכוונת משנתנו היא לבוא וללמד:

טעמא שהם מותרים, היות דאמר "חולין שאוכל לך".

הא אם אמר "לחולין שאוכל לך", בפת"ח מתחת ללמ"ד — משמע "לא לחולין ליהוי — אלא קרבן", והרי אלו אסורים.

בדבר הנדור.

נדרו, לפי שהוא הקדיש את הקרבן ואסרו באכילה לכולם, ורק דין תורה הוא שזריקת הדם מתרת את איסור הקרבן, ומתירה את אכילת החזה והשוק לכהנים ולא לישראלים, ואת הבשר גם לישראלים.

ולכן אין איסור אכילתם לזרים של החזה והשוק נחשב כדבר הנדור, כי מבחינת נדרו, אין הבדל בין כהנים לישראלים.

והר"ן בדף יב א ביאר, שהיות והתרומה והחלה מותרים באכילה לכהנים, ואסורים באכילה רק לישראלים, הרי זה ראייה שאיסור הזרות הוא דין תורה, ואינו מחמת דיבורו. כי המפריש אותן, בהקדישו את התרומה והחלה, לא חילק בדיבורו בין כהנים לישראלים. ולדבריו, גם המתפיס בחזה ושוק לא חל